

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
RESPUBLIKA ILMIY-METODIK
MARKAZI

Mavzu: Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadigan xulosalar chiqarishda foydalaniladigan yondashuvlar

Muallif: DSc., dotsent X.Xujamatov

YOSH OLIMLAR VA TADQIQOTCHILAR MAKTABI

Toshkent-2026 >

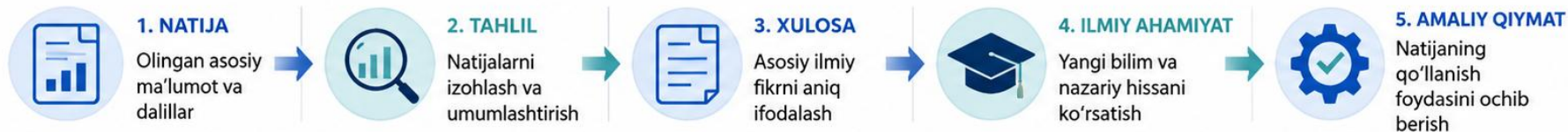
TADQIQOT XULOSASI: ILMIY VA AMALIY AHAMIYAT

MAVZUNING MAQSADI, DOLZARBLIGI VA KUTILADIGAN NATIJALAR

Xulosa tadqiqot natijalarini umumlashtirib, ularning ilmiy qiymati va amaliy qo'llanish imkoniyatini ochib beradi. Sifatli xulosa tadqiqotning asosiy natijasini mantiqiy yakunlaydi, uning ilm-fanga qo'shgan hissasini hamda amaliy foydasini aniq ko'rsatadi.

NATIJA → TAHLIL → XULOSA → ILMIY AHAMIYAT → AMALIY QIYMAT

ASOSIY G'OYA: Xulosa — tadqiqot natijasini oddiy takrorlash emas, balki uning ilmiy va amaliy qiymatini ochib beradigan yakuniy ilmiy umumlashtirishdir.

MANBALAR:

- [1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>
- [2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>
- [3] PLOS. How to write discussions and conclusions. <https://plos.org/resource/how-to-write-conclusions/>

XULOSA NIMA VA U NIMA UCHUN MUHIM?

XULOSA TADQIQOTDA OLINGAN NATIJALARNING MANTIQUIY YAKUNI BO'LIB, U YANGI BILIM, ASOSIY DALIL VA QO'LLANISH IMKONIYATINI QISQA IFODALAYDI

Xulosa tadqiqot natijalarini mantiqiy yakunlaydi, ularning mazmunini umumlashtiradi va asosiy ilmiy fikrni aniq ifodalaydi. Sifatli xulosa olingan natijaning dalil illigini ko'rsatadi hamda uning ilmiy va amaliy ahamiyatini ochib beradi.

NATIJA → MAZMUN → DALIL → YAKUNIY FIKR

1. NATIJA

Tadqiqotda olingan asosiy ma'lumot va kuzatishlar

2. MAZMUN

Natijalarning mohiyatini qisqa va aniq umumlashtirish

3. DALIL

Xulosani natija va tahlil bilan asoslash

4. YAKUNIY FIKR

Asosiy ilmiy xabarni lo'nda ifodalash

ASOSIY G'OYA: Xulosa — tadqiqot natijalarining mantiqiy yakuni bo'lib, yangi bilim, asosiy dalil va qo'llanish imkoniyatini lo'nda ifodalovchi ilmiy umumlashtirishdir.

MANBALAR:

- [1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>
- [2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>
- [3] PLOS. How to write discussions and conclusions. <https://plos.org/resource/how-to-write-conclusions/>

NATIJADAN XULOSAGA O'TISH MANTIG'I

XULOSA NATIJANI TAKRORLASH EMAS, BALKI UNI TAHLIL QILISH, IZOHSLASH VA ILMIY MAZMUNGA AYLANTIRISH JARAYONIDIR

Xulosa tadqiqotda olingan natijani shunchaki qayta bayon etmaydi. U natijani tahlil qiladi, mazmunini izohlaydi, ilmiy ahamiyatini ochib beradi va yakuniy ilmiy fikrga aylantiradi. Shu bois xulosa tadqiqotning mantiqiy yakuni hisoblanadi.

MA'LUMOT → NATIJA → TALQIN → XULOSA

1. MA'LUMOT

Kuzatuv, tajriba yoki hisob-kitobdan olingan dastlabki ma'lumotlar

2. NATIJA

Tahlildan keyin aniqlangan asosiy ko'rsatkich yoki holat

3. TALQIN

Natijaning ma'nosi, sababi va ilmiy mazmunini izohlash

4. XULOSA

Asosiy ilmiy fikrni aniq va qisqa shaklda ifodalash

ASOSIY G'OYA: Xulosa — ma'lumotdan natijaga, natijadan esa ilmiy mazmunga olib boradigan mantiqiy umumlashtirishdir.

MANBALAR:

- [1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>
- [2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>
- [3] PLOS. How to write discussions and conclusions. <https://plos.org/resource/how-to-write-conclusions/>

ILMIY AHAMIYATNI ANIQLASH YONDASHUVLARI

NATIJANING NAZARIYAGA, METODOLOGIYAGA, MODELGA, TASNIFGA YOKI ILMIY QARASHLARGA QO'SHGAN HISSASINI ANIQLASH

Ilmiy ahamiyat tadqiqot natijasining ilm-fanga qanday yangi hissa qo'shganini ko'rsatadi. Bu hissa nazariy tushunchani boyitish, metodologiyani takomillashtirish, yangi model yoki tasnif taklif qilish hamda mavjud ilmiy qarashlarni aniqlashtirish orqali namoyon bo'lishi mumkin.

NAZARIYA → USUL → MODEL → YANGI BILIM

1. NAZARIYA

Mavjud ilmiy tushuncha yoki qarashni boyitish

2. USUL

Tadqiqotda qo'llanadigan yondashuv yoki metodni takomillashtirish

3. MODEL

Jarayon yoki hodisani tushuntiruvchi yangi model yoki tasnifni taklif qilish

4. YANGI BILIM

Olingan natija orqali ilm-fan uchun yangi xulosa yoki ilmiy hissa yaratish

ASOSIY G'OYA: Ilmiy ahamiyat — tadqiqot natijasining ilm-fanga qo'shgan yangi hissasini nazariya, usul, model va ilmiy qarashlar darajasida ochib berishdir.

MANBALAR:

- [1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>
- [2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>
- [3] Springer Nature. Writing a journal manuscript. <https://www.springernature.com/gp/authors/campaigns/writing-a-manuscript>

AMALIY AHAMIYATNI ASOSLASH YONDASHUVLARI

NATIJANING TA'LIM, ISHLAB CHIQRISH, BOSHQARUV, TEXNOLOGIYA YOKI IJTIMOIIY AMALIYOTDA QO'LLANISH IMKONIYATINI KO'RSATISH

Amaliy ahamiyat tadqiqot natijasining qayerda va qanday foyda berishini ochib beradi. U natijaning ta'lim, ishlab chiqarish, boshqaruv, texnologiya yoki ijtimoiy amaliyotda qo'llanish imkoniyatini, undan kim foydalanishini hamda qanday samara kutilishini aniq ko'rsatishi kerak.

NATIJA → QO'LLASH SOHASI → FOYDALANUVCHI → KUTILADIGAN SAMARA

ASOSIY G'OYA: Amaliy ahamiyat — tadqiqot natijasining real hayotdagi qo'llanishi, foydalanuvchisi va kutiladigan samarasini aniq ko'rsatishdir.

MANBALAR:

- [1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>
- [2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>
- [3] Springer Nature. Writing a journal manuscript. <https://www.springernature.com/gp/authors/campaigns/writing-a-manuscript>

DALILGA ASOSLANGAN XULOSA CHIQARISH

XULOSA FAQAT TADQIQOT NATIJALARI, TAHLILI VA ISHONCHLI MANBALARGA TAYANGAN HOLDA BERILISHI KERAK. ORTIQCHA UMUMLASHTIRISHDAN SAQLANISH ZARUR.

Dalilga asoslangan xulosa tadqiqot natijasini ishonchli va ilmiy jihatdan asosli ko'rsatadi. Bunda xulosa kuzatuv, tahlil va tekshirilgan manbalarga tayangan bo'lishi kerak. Dalil yetarli bo'lmagan holatda ortiqcha umumlashtirish, taxminiy fikr yoki isbotsiz da'volardan saqlanish lozim.

DALIL BOR / DALIL YETARLI EMAS

1. DALIL BOR

- Natija kuzatuv va tahlil bilan tasdiqlangan
- Manbalar ishonchli va tekshirilgan
- Xulosa aniq dalillarga tayangan
- Ilmiy fikr ehtiyotkor va asosli berilgan

Natijada xulosa ishonchli va himoyalangan bo'ladi.

2. DALIL YETARLI EMAS

- Natija bo'yicha asos yetarli emas
- Tahlil chuqur olib borilmagan
- Manbalar cheklangan yoki sust
- Xulosa umumiy yoki isbotsiz bayon qilingan

Natijada xulosa zaiflashadi va ishonchlilik pasayadi.

ASOSIY G'OYA: Dalilga asoslangan xulosa — natija, tahlil va manbalarga tayangan holda ilmiy jihatdan ishonchli yakuniy fikr chiqarishdir.

MANBALAR:

- [1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>
 [2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>
 [3] PLOS. How to write discussions and conclusions. <https://plos.org/resource/how-to-write-conclusions/>

OLDINGI TADQIQOTLAR BILAN QIYOSLASH

OLINGAN NATIJANI MAVJUD ILMIY QARASHLAR, ILGARI CHOP ETILGAN TADQIQOTLAR VA XALQARO TAJRIBA BILAN SOLISHTIRISH ORQALI XULOSANING ILMIY KUCHI OSHIRILADI

Oldingi tadqiqotlar bilan qiyoslash xulosaning ilmiy asoslanganligini mustahkamlaydi. U olingan natijaning mavjud qarashlar bilan mos yoki farqli jihatlarini ko'rsatadi, natijaning yangiligi va ilmiy hissasini aniqlashtiradi. Xalqaro tajriba bilan solishtirish esa xulosaning ishonchligini va qo'llanish doirasini kengroq baholashga yordam beradi.

BIZNING NATIJA ↔ OLDINGI TADQIQOTLAR

ASOSIY G'OYA: Oldingi tadqiqotlar bilan qiyoslash — xulosaning ilmiy kuchini oshiradigan, natijaning yangiligi va ahamiyatini aniq ko'rsatadigan tahliliy yondashuvdir.

MANBALAR:

- [1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>
- [2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>
- [3] Springer Nature. Writing a journal manuscript. <https://www.springernature.com/gp/authors/campaigns/writing-a-manuscript>

CHEKLOVLARNI HISOBGA OLGAN HOLDA XULOSA CHIQARISH

**TADQIQOT CHEGARALARI, TANLANMA, MA'LUMOT MANBASI,
USUL VA SHAROITLAR XULOSAGA TA'SIR QILISHI MUMKIN.
CHEKLOVNI YASHIRISH EMAS, TO'G'RI KO'RSATISH KERAK.**

Cheklovlarni hisobga olish xulosaning xolisligi va ishonchligini kuchaytiradi. Tadqiqot chegaralari, tanlanma hajimi, ma'lumot manbasi, qo'llangan usul hamda tadqiqot o'tkazilgan sharoit natijani baholashga ta'sir qiladi. Shu sababli xulosa chiqarishda cheklovlarni yashirmasdan, ularning ta'sirini ko'rsatgan holda ehtiyotkor ilmiy fikr berish zarur.

CHEKLOV → TA'SIR → EHTIYOTKOR XULOSA

1. CHEKLOV

Tadqiqot chegarasi, tanlanma, manba, usul yoki sharoitni aniqlash

2. TA'SIR

Ushbu omillar natija va xulosaga qay darajada ta'sir qilishini baholash

3. BAHOLASH

Natijani aynan qaysi doirada talqin qilish mumkinligini ko'rsatish

4. EHTIYOTKOR XULOSA

Cheklovlarni inobatga olgan holda aniq, xolis va himoyalangan fikr berish

ASOSIY CHEKLOVLAR

Tanlanma hajmi

Ma'lumot manbasi

Usul va o'lchov

Sharoit va vaqt

ASOSIY G'OYA: Cheklovni ko'rsatish xulosani zaiflashtirmaydi; aksincha, uning xolisligi, aniqligi va ilmiy ishonchligini oshiradi.

MANBALAR:

[1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>

[2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>

[3] Springer Nature. Writing a journal manuscript. <https://www.springernature.com/gp/authors/campaigns/writing-a-manuscript>

ILMIY YANGILIK VA XULOSANING BOG'LIQLIGI

XULOSA TADQIQOTNING ILMIY YANGILIGINI ANIQ KO'RSATISHI, NATIJANING NIMASI YANGI EKANINI VA ILM-FANGA QANDAY HISSA QO'SHISHINI OCHIB BERISHI LOZIM.

Xulosa faqat natijani umumlashtiribgina qolmasdan, tadqiqotda nima yangi ekanini aniq ochib berishi, mavjud bilimlardan nimasi bilan farqlanishini ko'rsatishi va ushbu natijaning ilm-fan rivojiga qanday hissa qo'shishini ravshan ifodalashi zarur.

1. ILMIY YANGILIK

Tadqiqotda nima yangi ekanini aniq belgilash

2. ASOSIY NATIJA

Yangilikni tasdiqlovchi asosiy topilma yoki ilmiy xulosa

3. ILMIY HISSA

Natijaning ilm-fan rivojiga qo'shgan nazariy yoki metodik hissasini ko'rsatish

ASOSIY G'OYA: Ilmiy yangilik bilan bog'langan xulosa tadqiqot natijasining nimasi yangi ekanini va uning ilm-fanga qo'shgan hissasini aniq ochib beradi.

MANBALAR:

- [1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>
- [2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>
- [3] Springer Nature. Writing a journal manuscript. <https://www.springernature.com/gp/authors/campaigns/writing-a-manuscript>

AMALIY TAVSIYA VA XULOSA FARQI

XULOSA NATIJADAN KELIB CHIQADI, TAVSIYA ESA NATIJANI AMALIYOTGA JORIY ETISH YO'LINI KO'RSATADI. ULARNI ARALASHTIRIB YUBORMASLIK ZARUR.

Xulosa tadqiqot natijasini umumlashtirib, uning asosiy ilmiy mazmunini ifodalaydi. Amaliy tavsiya esa olingan natijani qayerda, kim tomonidan va qanday tartibda qo'llash mumkinligini ko'rsatadi. Shuning uchun xulosa va tavsiyani alohida, ammo o'zaro bog'liq tarzda bayon etish lozim.

XULOSA / TAVSIYA TAQQOSLASH JADVALI

	 XULOSA	 AMALIY TAVSIYA
 Mazmuni	Asosiy natijani umumlashtiradi	Natijani qo'llash yo'lini ko'rsatadi
 Asosi	Dalil, tahlil va ilmiy yakun	Natija, ehtiyoj va qo'llash sharoiti
 Savolga javobi	Nima aniqlandi?	Nima qilish kerak?
 Natijasi	Ilmiy mazmun va yakuniy fikr	Amaliy harakat va joriy etish yo'li

Xulosa

ilmiy umumlashtirish;

Tavsiya

amaliy joriy etish.

ASOSIY G'OYA:

Xulosa va amaliy tavsiya bir-birini to'ldiradi: biri natijaning ilmiy mazmunini ochib bersa, ikkinchisi uning amaliy qo'llanish yo'lini belgilaydi.

MANBALAR:

[1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>

[2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>

[3] Springer Nature. Writing a journal manuscript. <https://www.springernature.com/gp/authors/campaigns/writing-a-manuscript>

XULOSA CHIQRISHDA UCHRAYDIGAN XATOLAR

NATIJANI TAKRORLASH, DALILSIZ DA'VO QILISH, MAVZUDAN CHETGA CHIQISH, CHEKLOVLARNI YASHIRISH VA AMALIY AHAMIYATNI UMUMIY BAYON QILISH XULOSA SIFATINI PASAYTIRADI.

Xulosa chiqarishda uchraydigan xatolar ilmiy fikrning aniqligi va ishonchligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Natijani shunchaki takrorlash, dalilsiz umumlashtirish, mavzudan chetga chiqish, tadqiqot cheklovlarini yashirish hamda amaliy ahamiyatni umumiy bayon qilish xulosaning ilmiy kuchini pasaytiradi. Shu bois xulosa aniq dalil, mantiqiy izchillik va ehtiyotkor talqinga tayangan holda berilishi zarur.

XATO → OQIBAT → TO'G'RI YONDASHUV

X	XATO	A	OQIBAT	✓	TO'G'RI YONDASHUV
	Natijani takrorlash		Yangi ilmiy mazmun ochilmaydi		Natijani tahlil qilib, undan ilmiy xulosa chiqarish
	Dalilsiz da'vo qilish		Xulosaning ishonchligi pasayadi		Har bir fikrni natija va manba bilan asoslash
	Mavzudan chetga chiqish		Mantiqiy izchillik buziladi		Xulosani maqsad va asosiy natijaga bog'lash
	Cheklovlarni yashirish		Talqin beryoqlama bo'lib qoladi		Cheklovlarni ochiq ko'rsatib, ehtiyotkor xulosa berish
	Amaliy ahamiyatni umumiy bayon qilish		Qo'llash doirasi noaniq bo'ladi		Qo'llash sohasi, foydalanuvchi va kutiladigan samarani aniq ko'rsatish

Xato aniqlansa — xulosa kuchayadi; **xato** e'tiborsiz qolsa — **ilmiy qiymat pasayadi**.

ASOSIY G'OYA: Sifatli xulosa — natijani takrorlamaydigan, dalilga tayangan, mavzuga mos, cheklovlarni hisobga olgan va amaliy ahamiyatni aniq ko'rsatadigan ilmiy yakundir.

MANBALAR:

- [1] ICMJE. Recommendations for manuscript preparation. <https://www.icmje.org/recommendations/>
- [2] EQUATOR Network. Reporting Guidelines. <https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>
- [3] Springer Nature. Writing a journal manuscript. <https://www.springernature.com/gp/authors/campaigns/writing-a-manuscript>

XULOSA YOZISH BO'YICHA TEKSHIRUV RO'YXATI

ILMIY VA AMALIY AHAMIYATGA EGA XULOSA CHIQARISH
UCHUN 10 BANDLI YAKUNIY TEKSHIRUV

Ilmiy va amaliy ahamiyatga ega xulosa chiqarish uchun 10 bandli yakuniy tekshiruv: natijaga moslik, dalillilik, yangilik, qiyos, cheklov, amaliy qiymat va tavsiya.

№	Tekshiruv bandi	Tekshiruvchi savol	Kutiladigan holat
1	Natijaga moslik	Xulosa tadqiqot natijalariga to'liq mos keladimi?	Natijalar bilan to'liq uyg'un.
2	Dalillilik	Xulosadagi har bir da'vo dalillar bilan asoslanganmi?	Har bir da'vo dalil bilan tasdiqlangan.
3	Yangilik	Tadqiqotda qanday ilmiy yangilik yoki yondashuv mavjud?	Aniq ilmiy yangilik yoki yondashuv ko'rsatilgan.
4	Qiyos va tahlil	Olingan natijalar mavjud tadqiqotlar bilan qiyoslanganmi?	Taqqoslash asosida xulosa chiqarilgan.
5	Cheklovlarni yoritish	Tadqiqot cheklovlari ochiq va aniq ko'rsatilganmi?	Cheklovlar shaffof yoritilgan.
6	Amaliy qiymat	Natijalar amaliyot uchun qanday foyda beradi?	Aniq amaliy foyda ko'rsatilgan.
7	Tavsiya va yo'nalish	Kelajakdagi tadqiqotlar va amaliy tavsiyalar aniq berilganmi?	Amaliy tavsiyalar va yo'nalishlar aniq.
8	Mantiqiy izchillik	Xulosa mantiqan izchil va yaxlit tuzilganmi?	G'oyalar mantiqan bog'langan va yaxlit.
9	Qisqa va aniq ifoda	Xulosa ixcham, tushunarli va lo'nda yozilganmi?	Qisqa, lo'nda va tushunarli ifodalangan.
10	Manbalarga tayanish	Foydalanilgan manbalar to'g'ri ko'rsatilganmi?	Manbalar to'liq va to'g'ri keltirilgan.

Tekshiruv ro'yxati xulosa sifati, aniqligi va amaliy qiymatini ta'minlashga xizmat qiladi.

ASOSIY G'OYA:

Xulosa tadqiqotning yakuniy mahsuli bo'lib, u natijani izchil, dalilli va amaliy ahamiyatli tarzda yoritishi kerak. Yuqoridagi tekshiruv ro'yxati xulosaning sifatini ta'minlashga yordam beradi.

MANBALAR:

1

ICMJE. Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals.
<https://www.icmje.org/recommendations/>

2

EQUATOR Network.
Reporting Guidelines.
<https://www.equator-network.org/reporting-guidelines/>

3

Booth, W.C., Colomb, G.G., Williams, J.M. The Craft of Research. 4th edition.
University of Chicago Press, 2016.

4

O'zbekiston Respublikasi
Oliy attestatsiya komissiyasi.
Ilmiy ishlarni rasmiylashtirishga oid metodik tavsiyalar.

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!

<https://raqamlitalim.trm.uz/yosholim>

